

A harmadik környezet

A negyedik évszázada az Egyesült Államokban élő hetvenhét esztendő tudós már csak a fiatalságban bízik, minden egyébben keservesen csalódott Sokféleképpen értelmezhető legutóbbi művét, a *The Crazy Ape*-et (Az örült majom) éppen ezért az ifjúságnak ajánlotta. A világ bajait mindenekelőtt a negyven éven felülieknek tulajdonítja. „Lemondtam arról, hogy az idősebbeknek írjak. Úgysem lehet meggyőzni az öregeket. Hagyjuk hát nyugodtan meghalni őket. Talán csak a nagyon fiatalok értenek meg.“ Az emberi agy — úgy mond — „negyven éven túl fagyosan védekezik minden új eszme befogadása ellen“.

Félreérthetetlenek a „halál-orientációjú“ amerikai társadalomról szóló megállapításai könyvében, amelyben — függelékként — saját költésű zsoltárt és hat panteista imát is közöl. „Az utóbbi 25 évben az Egyesült Államok sok milliárd dollárt költött nemzetvédelemre, azaz tömeggyilkolási eszközökre . . . , közben a halál-orientációjú amerikai társadalom, a világot kormányzó agy-lágyultak örültségükben feltartóztatathatatlantul rohannak a végső rombolás felé.“

A „távol ország“, amelyről a következőkben szó esik — Vietnam.

Claude Bernard, minden idők legnagyobb fiziológusa kimutatta, hogy az emberi lény tulajdonképpen két környezetben él: egy külsőben és egy belsőben. A belső környezet, a *milieu interne* felfedezése Bernard legjelentősebb tudományos hozzájárulása. Sejtjeink a belső környezetben élnek, amelyet a természet rendkívüli igyekezettel próbál állandósítani.

Az emberi agy nagy fejlődése következtében kialakult a harmadik, az értelmi környezet is.

Úgy tűnik, idővel csak megfékezhetjük a külső környezet szennyeződését, s az orvostudomány nagyszerű haladása gondját viseli majd a belső környezetnek, a *milieu interne*-nek.

Így hát túlélésünk a harmadik, az értelmi környezettől függ. Ez utóbbi ugyanis szintén súlyosan szennyeződött, még veszesebben, mint a külső, s szennyezettsége kipusztulással fenyeget bennünket.

Gyűlölködés, félelem, irigység, erőszakosság, kapzsiság szennyezi az értelmi környezetet, a hatalom sóvárgása, a nemzeti önzés szükkeblűsége s a terjeszkedésre törekvés, ami végképp lakhatatlanná teheti Földünket.

Éppen a szennyeződés ez utóbbi formái ellen kell a lehető legsürgősebben tennünk valamit.

Egy valamiről soha nem volna szabad megfeledkeznünk. Nemrég az asztronauták elmondták, hogy nagy távolságból milyen parányinak tűnik a Föld. Az embernek nyoma sem látható rajta. Ha az emberiség öngyilkos lenne, onnan fentről nézve a Föld külseje mit sem változna. Sőt, az ember eltűnése talán még szebbé, zöldebbé tehetné bolygónkat, még ha kezdetben terméketlenebbé válna is.

Ha eltöröljük magunkat a Föld színéről, nem lesz senki, aki megszírásson bennünket.

Kozmikus szempontból ugyanis az élet értelmetlen. Az életnek csak annyiban van értelme, amennyiben mi magunk jóérzéssel, jóakarattal, a szépség kultuszával, erkölcsi és intellektuális értékekkel felruházzuk. Ha az életet gyilkolással, egymás felett uralkodással bemocskoljuk, megfosztjuk minden értékétől.

Ha valamelyes távolságból tekintjük az emberiség értelmi környezetét, olyannak tűnik, mint az Erie-tó* közléről. Felfedezünk például egy nagy nemzetet, amely azzal kezdte életét, hogy egyenlő jogokat követelt mindenki számára, jelenleg pedig gyilkolásra szánt monstruózus gépek és szervezetek létrehozásával foglalatostkodik, s befolyását egy távoli, kicsiny, hős nemzet felett úgy tartja fenn, hogy abban a bizonyos országban korrupt rendőri eszközökkel a nép által gyűlölt bábkormányt tart hatalmon. Azt is láthatjuk például, ahogyan ugyanaz a műszakilag nagyon fejlett nemzet millió tonna napalmot és növényirtó-szert dob sokkal kevésbé fejlett ellenfelére, saját fiai lemezáróztatását pedig azzal igazolja, hogy ugyanakkor viszont tízszer annyi „ellenség“ pusztul el. Megfigyelhetjük, ahogyan ez a nemzet új hadsereget létesít a távoli országban, amely állandósíthatja a háborút, ahelyett, hogy az illető állam polgárai törekvéseik teljesítésében segítené. A világ két leghatalmasabb nemzete végső erőfeszítéssel versenyez atomfegyverei tökéletesítésében és gyarapításában, miközben az emberiség jelentős hányada éhez, s világszerte sok gyermek esténként éhesen fekszik le. (...)

Értelmi környezetük megtisztítása kétségtelenül az emberiség legégetőbb teendője. Miként egy computer tevékenysége programozásán múlik, az ember tevékenységét agyának tartalma határozza meg, s ennek nagyobb része a gyermekkorban, a nevelés útján programozódik be.

Amióta az idős tanítja a fiatal, történelmileg keveset haladtak az új eszmék, ám újabban e téren változások tapasztalhatók. Mindenütt megmutatkozik a diszkontinuitás, s az ifjúság saját útjait kezdi járni. Mind több jele van annak, hogy a mai fiatalság elődeinél s elődei kormányzatainál magasabbra nő, átfogóbb emberi szolidaritás, az élet új formái felé emelkedik.

Mi, idősebbek — eltérő ízlésünk szerint — vagy börtönbe vettjük ezeket a fiatalokat, vagy pedig inkább azt remélhetjük, hogy útkeresésük sikeres lesz, s egyszer majd új, életre sokkal alkalmasabb világot teremtenek.

Szent-Györgyi Albert

* Észak-Amerika egyik, borzalmasan szennyeződött vizű tava.

Az indokínai beavatkozás és az amerikai egyetemisták problémái

Néhány hónappal ezelőtt az egyesült államokbeli sajtóban feltűnően sok szó esett „a csendes amerikaiak elnyomott többségéről“. A kispolgárokról, akik — közvéleménykutatók szerint — helyeselték ugyan a vietnami beavatkozást, de — úgy mond — nem juthattak szóhoz, mert egy hangos kisebbség — vagyis az egyetemi ifjúság — betolakodott a fórumokra, és értelmetlen handabandázásával megtévesztette a világot. A szürke középírányt, a lomha tömeget a *pollsterek* úgy igyekeztek beállítani, mint a társadalom megbízható derékhadát, zéruspontot a társadalom koordináta-rendszerének vízszintesén, amelytől számítva mérhető a nevetlen ifjak idegesítő, ellenséges érdekeket szolgáló kilengéseinek intenzitása. Fáradhatatlanul ébresztgették a „csendes amerikai“-t, hogy végre Gulliverként teremtsen rendet a törpék birodalmában.

Aztán kirobbant az indokínai háború új szakasza, és az Egyesült Államok kambodzsai beavatkozásának egyenes következményeként a fiatal értelmiségiek liberális szellemi áramlatai, békemozgalmi új erőre kaptak, s hatalmas ellentámadásba lendültek, olyan új energiákkal, amelyekkel az egyetemiekhez fűződő viszonyát mindenképpen rendezni óhajtó központi kormányzat számolni kényszerült.

S a „csendes amerikaiak“ legjobbjai a diákokkal szolidarizáltak, legalábbis jóindulattal szemlélték tüntetéseiket.

Higgadt politikai megfigyelők szerint ezzel a — jelentőségében a 68-as párizsi tavaszhoz hasonlítható — májussal az amerikai ifjú értelmiség újabb minőségű világpolitikai szereplése kezdődött el. Az amerikai hivatalosság a jelek szerint nemcsak stratégiai megfontolásból, hanem éppen az egyetemi ifjúság állásfoglalása miatt kapcsolta össze kambodzsai eszkalációját a vietnamizálás távlatával, s tüntette fel a bevonulást a kivonulás feltételeként.

*

William P. Bundy, a politológia professzora, aki a szakmát külügy-, majd hadügyminiszter-helyettesként a State Departmentben és a Pentagonban gyakorolta, a tömegtüntetések következményeit mérlegelő egyik írásában megfogalmazta: az amerikai egyetemek immár a külpolitikai döntéseket befolyásoló erőt jelentenek.

Az *Establishment* várfalain belül egyebeket is kimondtak a tanulóifjúságról meg egyetemeikről, olyasmiket, amelyek már mindenképpen időszerűek voltak, éppen amerikai viszonylatban. Azt például, hogy az egyetemek nem csupán a hagyományok őrzésének, hanem a társadalmi változtatásoknak is eszközei, sőt az Egyesült Államokban az új válságból kivezető értékek kikovácsolására hivatott fórumok. S még valamit: az egyetemek — elsősorban ifjúságunknak köszönhetően — beilleszkedni próbálnak a szüntelen társadalmi küzdelem legszélesebb kereteibe. Az eddigi megmozdulások többségétől eltérően a tiltakozó akciókban az egyetemek — még a legelőkelőbbek is — intézményszerűen mint egyetemi egységek vettek részt: vezetőségstül, együtt a tanári karral. Ami a tavaszi akciók erőszakos jellegének

elmaradását vagy legalábbis tompulását okozta (az intézmények összetevőiknél rendszerint merevebbek; a tanári kar részvételének feltétele éppen a non-violencia).

Ezúttal másfelől jött az erőszak: a legmaradibb „csendes amerikaiak” rohamcsoportjai, mégpedig nemcsak a Nemzeti Gárdába (rendfenntartó katonaságba) besoroltak voltak violensek, s törtek rá a fiatal értelmiségiekre.

Az értelmiség fiatal nemzedékének külpolitikai érzékenységére, nemzetközi kérdésekben megmutatózó kivételes fogékonyságára sok magyarázatot kitaláltak már. Az egyik tetszetős, de csupán generációs szempontokat érvényesítő magyarázat szerint nem is lehet nemzetközileg érzéketlen az a nemzedék, amely gyarmati államokról már nem tanult ugyan, csak történelemórán hallott róluk; de stroncium 90-nel csontjaiban született.

Csak hogy a stroncium önmagában még nem eszméltet. Az eszméléshez egyéb is szükséges. Hiszen stroncium 90-nel csontjaikban „csendes fiatal amerikaiak” zúzták be nemzedéktársaik szintén stronciummal fertőzött koponyacontját.

A hadi technológia jelenlegi fokán mindenképpen kivételes jelentőségű esemény az egyetemi ifjúság világpolitikai érdeklődése és szereplése, bizonyosságként annak is, hogy a tudatos politikai állásfoglalás továbbra is tényező marad, az ember nem saját eszközeinek eszköze.

Tudatos politikai állásfoglalás?

Igen, ez elvitathatatlan az amerikai egyetemi ifjúságtól még akkor is, ha fellépése ismét „csak” mozgalmi jellegű, reális távlati programmal továbbra sem hivatkozik, politikai cselekvése a rövid lejárát jegyét hordozza magán, s világnézetileg olyan eklektikus, hogy az ideológiai iránytű szüntelenül körbeszalad, százfelé mutat (de a fasizmus felé aztán igazán nem).

A politológiai siker-ismérvek egész hiány-lajstromát lehetne bejegyezni e mozgalom tartozik-rovatába.

Mégis: hogyan tehetett szert — ilyen „szabálytalanul” is — ekkora befolyásra éppen „az oroszlan barlangjában”? Éppen ily nagy energiák rejlenének a programtalanságban? Amerikai viszonylatban a siker titka a végső megoldások ajánlásának elmaradása volna?

Lehet-e milliós — értelmiségi — tömegeket állásfoglalásra készítő mozgalmak politikai barkácsolással sikerre vezetni?

Az 1968-as franciaországi események és a májusi amerikai történések párhuzamai nem konkludensek; feltűnőbbek a különbségek — főként az amerikai egyetemi ifjúságnak a franciáénál fokozottabb külpolitikai érdeklődése miatt.

E fejlett kollektív „világpolitikai érzék” egyik magyarázata szerint a nemzetközi élet Amerikát közvetlenül érintő jelenlegi történései sokkal nagyobb energiával teremtenek „problematikus történelmi szituációt”, mint az amerikaiak számára közvetlenül érzékelhető, de kevésbé drámai lefolyású belpolitikai események. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az Egyesült Államok az egyetlen, hosszú évek óta közvetlen háborúban álló szuperhatalom. A nagyvilág eseményei iránti szenzibilizálódásnak itt a gyökere. S az amerikai hírközlés ezt az érzékenységet az elektронika legmagasbb fokán táplálja és tartja ébren.

Gyakran hallani arról, hogy a Nixon-adminisztráció az utóbbi hónapokban megkísérli a neo-izolacionizmus vizeire kormányozni az amerikai külpolitika hajóját. A *mass media* hangvételén azonban ez nem érezhető, s a jelek szerint az amerikai ifjúság nem is volna hajlandó értesülés-elvonókúrának alávetni magát. Lét-eleme a jólérsültségs.

*

Hallottunk már „a fiatalok identitásának nemzetköziségről“, arról, hogy világ-szerzte jobban hasonlítanak egymásra, mint elődeikre. Ez feltehetően csak annyiban felel meg a valóságnak, amennyiben igaz az, hogy elődeik is nemzetközileg jobban hasonlítanak egymásra, mint az előttük voltakra vagy az utánuk következőkre. Néhány száz esztendeje alakul már valamiféle egyetemesség; a meghatározó nemzeti történelmiségek nemzetközi kapcsolódásai olyan realitások, amelyek túlmutatnak a nemzedéki különbözőségeken.

Hiszen az egyesült államokbeli fiatal értelmiségről is csak rosszhiszeműen állítható, hogy hiányzik belőle egyfajta nemzeti öntudat (ami „a népek kohójában“ persze az európai nemzeti öntudatoktól eltérő jelentésű).

Éppen az Egyesült Államok „rossz híre“ is ingerli őket. Szembeszállnak azokkal, akik miatt — úgy érzik — szégyenkezniük kell. Szerénytelenül hangoztatott szerénységük jogos büszkeséget leplez: azokét a lefegyverezhetetlenekét, akik a világot megválthatónak hiszik.

Arnold Toynbee, az amerikai fiatalság nagy problémái iránt fogékony történész felmérte, milyen rombolók a következményei annak, hogy az Egyesült Államokat megtehették a világ rémének. „Az az érzésem — írja —, hogy a legtöbb európai szemében az Egyesült Államok manapság a világ legveszedelmesebb országának tűnik. Az utóbbi harminc esztendőben — párhuzamosan azzal, hogy a világ legerősebb nemzetévé vált — a róla alkotott kép eltorzult. És semmi kétség: még nagyobb félelmet vált ki Latin-Amerika, Ázsia vagy Afrika népeiből. Kialakult ezekben a népekben az az érzés, hogy az Egyesült Államok bármikor beavatkozhat ügyeikbe, mégpedig olyan szomorú következményekkel, amilyenekkel délkelet-ázsiai beavatkozása járt. Bárhol zavargások vannak, erőszakos cselekmények, tragédiák, legtöbbször azonnal a CIA-t sejtik az események háttérében. Az Egyesült Államok az egész világ rémévé vált.“

Az ifjú értelmiség protestálásainak társadalomlélektani okai közé számítható a technológiai indítékú kollektív halálfélelem, a nukleáris lidérc. Az elektronikus hírközlés percre életközébe hozza a második világháború utáni kegyetlenkedések minden naturalista részletét, a hadigépezetek teljes *efficiency*-jét, a gyilkolás és a genocídiumok borzalmas elszemélytelenedését, mindenfajta lelki és fizikai erőszak rettenetes abszurdizását.

Pszichológusok mondják róluk: mert nagyon félnek az erőszaktól, képzelgéseikben felnagyítják az erőszak veszélyét. A nyugati világban az Egyesült Államokat tartják a legviolensebb lakosságú országnak. S Nyugaton sehol sem olyan elterjedt a fiatal értelmiségiek erőszakellenessége. Non-violenciájuk az erőszak talaján virágzik.

Bármennyire rokonszenves háborúellenességük, nem hallgathatjuk el, hogy vezető egyéniségeik világpolitikai megnyilvánulásaiban, véleményeiben bizony elég sok naivitás is felfedezhető. S mégis hatásos, amit művelnek.

Tisztességesen igyekeznek külpolitizálni, holott az Egyesült Államok általános politikai légkörét inkább a belpolitikai események határozzák meg (állítólag csak

1970. május — az Egyesült Államok egyik egyetemén

a New York-iak érdeklődnek Európa dolgai felől, a San Franciscó-iakat már inkább Ázsia érdekli). A kitűnő hírközlés ellenére észlelhető a világpolitikai naivitás, néha még hétróbás diplomaták baklövéseiben is. (Thomas L. Hughes, a külügyminisztérium kutatási osztályának vezetője egyik írásában rokonszenves önróniával szemlélteti a meg nem értés csimborasszóját: az izraeli—arab konfliktus drámai szakaszában egy ENSZ-beli amerikai diplomata azt javasolta az egymással háborúzó mőzeshitűeknek és mohamedánoknak, hogy nézeteitéréseiket — keresztényi szellemben igyekezzenek megoldani...)

*

Akik nemrég az elkötelezett ifjút bögölynek tekintették, lassanként belátják, hogy igazából ő a társadalmi változások alanya.

Ki más lehetne helyette?

Az amerikai társadalom virtuális újtó erőinek számbavételekor minduntalan felmerül egy statisztikai adat, amelyből már-már történelmi prognózis is kikerekíthető: 1980-ban, tehát tíz év múlva, az Egyesült Államok lakosainak fele harminc éven aluli lesz, s e harminc éven aluliak 80 százaléka folytat majd egyetemi tanulmányokat.

Addig persze még megoldásra vár a néger fiatalok sajátos helyzete, s tisztázandó a fiatal értelmiség és a munkásosztály viszonya.

Kétségtelenül radikálisak a színesbőrű fiatal értelmiségiek is, sőt, esetenként fehér kollégáiknál szélsőségesebbek. De kisebbségi helyzetük folytán a négerек első-sorban specifikus helyzetük javítására törekszenek. A néger egyetemi hallgatók

száma is növekszik, de ők nagy hátrányokkal indultak, s kevésbé kedvező társadalmi, gazdasági helyzetük miatt kisebbségi attitűdjük értelmiségi magatartásuknál meghatározóbb. Alapállásuk: „Ami az elnyomó fehérek társadalmát gyöngíti, az bennünket erősít. Ellenségünk ellensége barátunk. A fiatal radikális értelmiség előbb fehér s csak aztán radikális, még ha érettünk is harcol. Mert saját felszabadulásunk energiái bennünk rejlének.“

Tudunk magukat marxista—leninista világnézetűnek valló néger ifjúsági csoportokról is, amelyek a belső helyzetet politikusabban ítélik meg, a lehetséges szövetségesek számbavételével, revendikációikban elsődlegesen osztályharcos szempontokhoz igazodnak, a faji problémát egyetemes kérdések részeként értékelve. A néger ifjúság magatartására azonban — kiváltképpen a szegregáció elmérgesedésének szakaszaiban — inkább a különállást tartják a jellemzőnek, amit a tavaszi megnyilvánulások ellentmondásossága is igazol.

Májusban, amikor a Nemzeti Gárda Kentben egy tiltakozó tüntetés során agyonlőtt négy fehér egyetemi hallgatót, s válaszképpen országszerte még erőteljesebben fellángolt a tiltakozás az indokínai háború kambodzsi kiterjesztése ellen, a néger diákok egy ideig távolmaradtak a tüntetéstől. Mert viszont, amikor egy néger kollégium ellen dördült el a halálhozó sortűz, a fehér kollégák — szerintük — nem tiltakoztak olyan erőteljesen, mint amikor a fehérek estek áldozatul...

Amerikai politológusok a fehér, illetve a színesbőrű egyetemi hallgatók mozgalmának fáziskülönbségeiről írnak. Szerintük — az általuk posztindusztriálisnak nevezett korszakban — az egyetemeken tulajdonképpen két forradalmi mozgalom bontakozik ki, amely egymástól megkülönböztethető, mégha taktikailag néha találkozik is. Az egyik — a színesbőrűeké — eszmevilágában még az ipari forradalom korszakának jegyét viseli magán, az ipari forradalom eredményeinek a néger népcsoportra történő kiterjesztését követeli, már nem is annyira gazdasági vonatkozásaiban, mint inkább liberális-demokratikus-egalitárius következményeiben. A másik — a fehéreké — viszont már a tudományos forradalmat követő posztindusztrializmus kereteit feszegeti, s immár a XX. század végének, a XXI. század elejének a követelményeihez próbál igazodni.

A tudományos-műszaki forradalom társadalmi, gazdasági következményei, távlati érthetően sokat foglalkoztatják az egyetemi mozgalmak résztvevőit. Tulajdonképpen a tudományos forradalom biztosította a fiatal értelmiségek helyzeti energiáját. Ha a tudomány közvetlen termelőerővé vált, akkor ők, a tudományok letéteményesei, közvetlen termelők. S ennek messzemenő következményei vannak.

Érdekes fejtegetéseket olvashattunk a tudomány és a „szabadság“ összefüggéseiről.

A „szabadságot“ is közvetlen termelőerőnek tudják. Mégpedig a következő logikai menet csattanójaként: a tudomány és a technológia csak teljes szabadságban virágozhat, lehet hatékony: sőt, a szabadság a tudomány fejlődésének elengedhetetlen előfeltétele; a tudomány tehát a szabadságból következik; előbb volt a szabadság, s csak utána a tudomány; az ős-ök a szabadság. Beemelik így a — termelőerőként becsült — tudományba a humaniorák művelőit is, mert ők a személyes szabadság igazi, tanult szószólói.

A parttalanul hömpölygő mellébeszélésekből kiderül, hogy a diákok távlatilag az értelmiség teljes értékű *termelővé avanzsálására* építenek. Meggondolkoztató, hogy a fizikai és a szellemi munka közötti különbség felszámolásának módját egész egy-

szerűen a fizikai munka felszámolásának lehetőségében vélik felfedezni, s a poszt-indusztriális társadalomban olyan szerepet vindikálnak maguknak, amelyet az ipari forradalom korára vonatkoztatva a munkásosztálynak hálásan elismernek — kiváltképpen nem egyesült államokbeli viszonylatban —, nyugtáznak.

Valóban a rebellisek mozgalmában megfigyelhető olyan irányzat is, amely reménytelennek tartja a — csökkenő létszámú — munkásosztály forradalmasítását. Nem is szándékoznak kifejezetten „Amerikából kiinduló” forradalmat kezdeményezni, mert — úgymond — Vietnamban, Kubában, a „harmadik világ” más térségeiben a színesbőrű népek már amúgy is felkeltek az imperializmus ellen, ők fogják megdönteni az Egyesült Államok uralmát, a legidősebb feladat e népeket minden eszközzel segíteni. (Naivitásuk ellenére az ilyenszerű koncepciók is az amerikai rebellis mozgalom világpolitikai beágyazottságát bizonyítják.)

A forradalmi romantikát igazán melegen értékelő gerillákat azonban nem hatják meg az ilyen jellegű harcok tézisek, s minden jel szerint szívesebben vennék, ha a fiatal értelmiségiek közvetlenebb lehetőségekre összpontosítanak szét-szóródó figyelmüket. Erről tanúskodik egy Guevara-anekdota is.

1964-ben az „elkötelezett ifjak” egy — főként jómódú polgárok gyermekeiből összeverődött — önkéntes csoportja átrándult Kubába, segédkezni a cukornád-aratásban. Vendégszereplésük idején alkalmuk volt Che Guevarával találkozni. S elmondták eszményképüknek, mennyire irigylük, milyen boldognak hiszik őt: hiszen győzött az ügy, amelyért küzdött, s harcában mindig élvezte azok támogatását, akikért a hatalommal szembeszállt. Az Egyesült Államokban viszont — panaszták — nehéz forradalmárnak lenni: ugyanis éppen azok gyűlölik őket a legjobban, akiket fel akarnak szabadítani, s a rendszer is valamivel szilárdabban áll a lábán, mint annak idején az átkos emlékü Batista-diktatúra.

Sírámaikat tovább nem is folytathatták. Mert Che Guevara megelégte a dolgot, s szavukba vágott. Nagy megdöbbenésükre a következőket mondta:

— Talán inkább én irigyelhetném magukat. Maguk, észak-amerikaiak, nagyon boldog emberek. Hiszen minden harcok legfontosabbját éppen maguk vívhatnák: közvetlenül, belülről célozhatják meg a bestia szívét.

A jelek szerint a fiatal értelmiségiek mozgalmában viszonylag sok marxista műveltségű egyéniség tevékenykedik. A marxista—leninista irodalom művei a könyvüzletek polcain sorakoznak, s az érdeklődők élnek a kiváló lehetőséggel. Igen népszerű az a kommentár-irodalom, amely a legkülönbébb szempontok szerint foglalkozik a nemzetközi munkásmozgalom utóbbi egy-két évtizedének eseményekben gazdag történetével, aminek tanulmányozása az alkotó önálló gondolkodás jó iskolája elégedetlen fiatal értelmiségieknek.

Mégis naivitás volna az amerikai fiatal értelmiség mozgalmának marxista szellemiségéről szólni. A marxizmus—leninizmus szerepe ebben a mozgalomban áttételesen érvényesül: közvetlen „ideológiai formulaként” való jelentőségét eltúlozni azoknak érdeke, akik „kommunista konspirációt” akarnak sejtetni az amerikai sajátosságoknak megfelelő mozgalom elidegenítésére.

Az összeesküvések inszINUÁLÁSA olcsó, de — sajnos — nem mindig hatástalan reakciós csel. A gyanakvás szítása kisebbrendűségi érzésből fakadó értelmiség-ellenességről tanúskodó körtünet.

A manóver kettős célja: egyrészt fasiszta jellegű megtorlás rémét felidézni, s lelkileg jóelőre felmenteni a sortűzek parancsnokait, másrészt elrettenteni a mozgalom útítársait, elszigetelni az elégedetlenkedőket.

Van azonban egy kérdéskör, amelyben a marxizmus valóban kitörölhetetlenül bevésődött e mozgalom gondolatvilágába. Abban a kínzó nyugtalanságban nyilvánul ez meg, amellyel önmagukat és céljaikat szüntelenül a munkásosztályhoz mérten próbálják meghatározni.

Együtthaladni vele képtelenek, nélküle szerencsétlennek érzik magukat.

*

Világnézeti hiányosságaiért, politikai balfogásaiért, belső egyenetlenségeiért bírálni ezt a mozgalmat? Olyasmikért marasztalni el, amelyeknek a megvalósítására nem is törekedett?

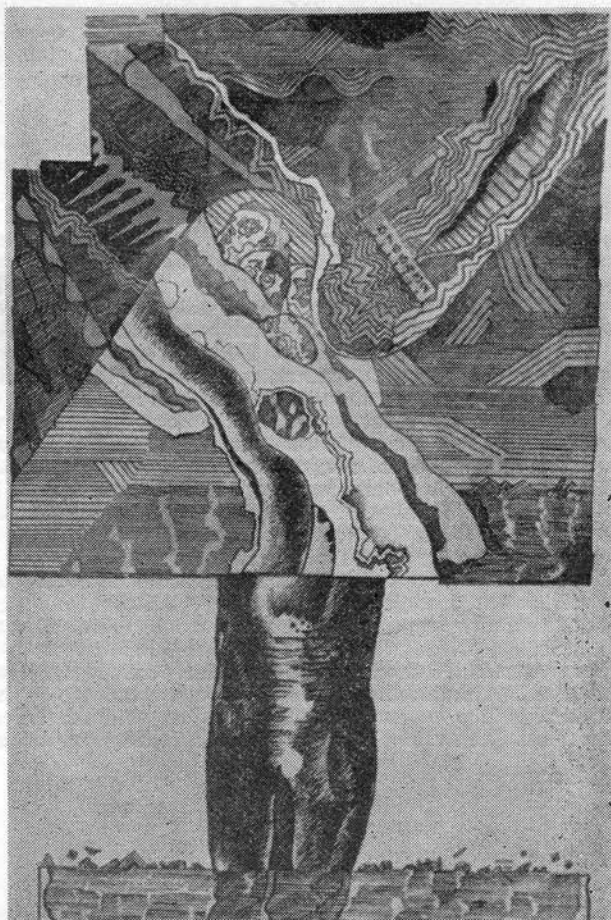
A tiltakozó egyetemi ifjúság önmagára nézve talán túlságosan is hízelgőnek tartaná, ha tőle kérnék számon azt, amivel mások, márkor, másutt maradtak adósok.

Mihez kezdenek majd, miképpen realizálják önmagukat, miután — éppert protestálásaik eredményeként is — véget ér az indokínai agresszió? Hogyan alakul mozgalmuk sorsa, ha teljesülnek közvetlen külpolitikai követeléseik, s belpolitikailag továbbra is elszigetelődés az osztályrészük?

Ők nem borúlátók, ezt aktivitásuk is igazolja, hiszen a pesszimisták nem cselekszenek. Nem terminushoz kötött választási hadjárat megnyerésére törekednek, nem a hatalomért harcolnak (nem is tudnák, mihez kezdjenek vele).

Mozgalmuk azonban — kiváltképpen tavaszi csúcán — növelte az amerikai értelmiségiek politikai felelősségtudatát, értelmiségi *tömegeket* ösztönzött cselekvésre. Nem megvetendő eredmény.

Farkas László

Paulovics
László:
Sztalmár —
1970. május